

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Theologia Scholastica

Mayr, Anton

MDCCXXXII

Art. I. Quid, & quotuplex sit Voluntarium, & Involuntarium.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-84303](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-84303)

TRACTATUS THEOLOGICUS

In Primam Secundæ

D. THOMÆ AQUINATIS

De Actibus humanis.

Videri posset præsens Tractatus potius ad Theologiam moralem spectare: at vel maxime speculativæ est proprius, cujus est, fundamenta morales disciplinæ, num firma sint, examinare. Estque hoc magnum

discrimen inter utriusque hujus scientiæ auditores, quod casuum solum notitiâ instructi discipuli sæpe credere debeant, quod speculativi Theologi sciunt: quod illi superiorem duntaxat structuram, & artificum, seu auctorum, nomina nôsse contenti, profundiora arcana sæpius non ingrediantur: hi verò intima, & infima, seu fundamentales etiam lapides, perscrutari doceantur. Agit autem Angelicus de actibus humanis in 1. 2. a questione 6. Nos Tractatum hunc in duas Disputationes dividimus: in prima universaliter de actuum moralitate agemus: in secunda peculiariter de conscientia tractabimus.

DISPUTATIO I.

De Moralitate Actuum Humanorum.

2. **T**heologi communiter, secuti Angelicum, Tractatui de beatitudine subjungunt Tractatum de actibus humanis, seu moralibus; quippe isti sunt media, quibus ultimum finem consequi oportet. Per actus autem humanos non intelliguntur hæc omnes illi, qui quomodocunque ab hominibus proficiscuntur: sed soli illi, qui morales, sive, ut infra dicemus, voluntarii, ac liberi sunt, & aliquo modo ad finem ultimum referuntur, hoc est, vel ad illum ducunt, si boni, vel ab eo abducunt, si mali sint, vel, si indifferentes in individuo possibiles sint, eum saltem, ut non prohibentem, respiciunt. Et de his modò ex professo agemus: quanquam sæpe incidenter facienda mentio erit de actibus etiam involuntariis, seu indeliberatis. Sit itaque

QUÆSTIO I.

De Voluntario, & Involuntario.

ARTICULUS I.

Quid, & quotuplex sit Voluntarium, & Involuntarium.

3. **A**ristoteles 3. Ethic. 1. ait, voluntarium esse, cujus principium est in agente, cognoscente singula, in quibus

est actus. Hæc definitio, licet, ut plures alia ab eodem Philosopho tradita, explicatione indigeat, cum aliis tolerari potest; quia etiam S. Thomas 1. 2. q. 6. artic. 1. & alii communiter eam, saltem quoad substantiam, admittunt. Potest autem sic explicari, ut sensus sit: *Voluntarium est, quod est à potentia appetitiva cum præcognitione finis.* Et sic principium in agente erit potentia appetitiva in volente, at cognoscere singula erit cognitio finis, seu eorum singulorum, quæ voluntaria sunt.

4. Requiritur itaque ad voluntarium primum, ut potentia appetitiva sit principium voluntarii; quia, in quod non influit voluntas, id non est voluntarium, quamvis possit esse volitum. Sic homicidium, quod quidem ego desideravi fieri, sed non jussi, nec suasi, meque incio, & nec physicè, nec moraliter influente, ab alio paratum est, est mihi quidem volitum, sed non voluntarium, aut imputabile. Potest autem voluntas esse principium, vel metaphysicum tantum, quale est voluntas Divina, respectu volitionum contingentium, quæ sunt DEO voluntariæ, & sunt à voluntate Divina tantum ut potentia metaphysica, non verò physica; quia sunt voluntati Divinæ realiter identificatæ, ut dictum in tract. de Deo à n. 521. Vel potest voluntas esse principium physicum, quale est voluntas hominis respectu suarum volitionum, quas physicè producit. Potest item esse principium tantum mediatum, quale est respectu actuum externorum, quos imperat, saltem, si fiant ab alio ex mandato volentis; si enim fiant ab ipso volente, cum potentia etiam externæ sint, saltem inadæquate, identificatæ cum anima, quæ est realiter voluntas, in aliquo sensu voluntas est principium immediatum istorum actuum:

5. Secundò. Voluntarium debet esse à voluntate affectivè, sive cum inclinatione ad ipsum; nec sufficit, esse à voluntate tantum physicè; nec enim est voluntaria e. g. adgeneratio strumæ, quam

quamvis realiter fiat à voluntate, seu anima: nec est voluntaria generatio habitus, quem voluntas producit: neque etiam DEO sunt voluntaria nostra peccata, quamvis in ea physice insinuat ejus omnipotentia, quæ est realiter voluntas.

Tertio. Voluntarium debet esse cum præcognitione finis. Ubi notandum, creaturam rationalem, quodcumque operatur moraliter, intendere semper aliquem finem, saltem negativè ultimum; debet enim intentio agentis in aliquo quiescere: & quicumque aliquam rem facit, vel facit illam propter se ipsam, & tunc ipsa est finis: vel facit eam propter aliud, & tunc hoc aliud est finis, ut est clarum. Hunc ergo finem debet voluntariè agens præcognoscere: imò non tantum debet præcognoscere finem negativè ultimum, sed etiam relationem, vel conducen-
tiam, aut proportionem actus, vel illius rei, quæ fit, aut ordinatur, ad finem, ut ait Angelicus 1. 2. q. 6. a. 2. in corp. nam nec actus voluntatis internus, nec actus externus imperatus, est voluntarius, nisi secundum id, quod est cognitum in objecto; non enim operatur quis voluntariè, nisi sciens, & volens: unde omnes excusant Jacobum Patriarcham ab adulterio, ex eo, quod ignorans accesserit ad Liam, tunc nondum suam.

6. Quarto. Voluntarium perfectum debet esse cum cognitione finis formalis; etsi enim in brutis datur aliquod voluntarium imperfectum, scilicet inclinatio appetitus in suum bonum, non tamen est voluntarium perfectum, ut expresse tradit Angelicus 1. 2. q. 6. artic. 2. in corp. quia, licet bruta finem cognoscant materialiter, hoc est, rem, quæ ipsis est bona, & quam appetunt, tamen non cognoscunt formaliter, seu per cognitionem comparativam finis cum mediis, & proportionis istorum ad illum. Quare voluntarium perfectum tantum datur in creaturis rationalibus: in inanimatis autem nec datur voluntarium imperfectum; eoquod omni prorsus cognitione careant.

7. Jam voluntarium multiplex ab auctori-
bur assignatur. Primum est voluntarium formale, seu elicium, quod est ipse actus voluntatis, qui juxta quosdam formaliter vult se ipsum, etique volitio sui ipsius: & hæc opinio videtur vera, saltem in aliquibus casibus, e. g. in volitione legislativa, donatione &c. debetque juxta hanc sententiam admitti, quod volitio, aliquo modo etiam formaliter, præcognoscatur: sed hæc controversia non est hujus loci. Saltem negari non potest, quod volitio velit se ipsam interpretativè, & pariter ita cognoscatur, quatenus scilicet, qui cognoscit, & vult objectum, ut bonum suæ amplexioni (quæ est ipsa volitio) etiam interpretativè cognoscit, & vult ipsam amplexionem. Secundum est voluntarium formaliter tale, quod idem est, ac directum, de quo paulò post.

Tertium est voluntarium objectivum, quod est ipsum objectum, in quod tendit volitio. Quartum est voluntarium actuale, quando scilicet volitio actualiter adhuc existit. Quintum voluntarium virtuale, quando non amplius volitio existit in se, sed tamen in aliquo suo effectu, e. g. voluit quis recitare Breviarium: deinde sub recitatione involuntariè distrahitur, & tamen pergit: recitatio ista, involuntariè distracta, est voluntaria virtualiter; quia scilicet prior volitio

perseverat adhuc in effectu suo, scilicet in ipsa externa recitatione. Sextum est habituale, quando volitio præcessit, sed nec in se, nec in effectu existit, neque tamen etiam est retractata.

8. Septimum interpretativum, quod tunc datur, quando nulla volitio objecti reverà data est, sed tantum habetur causa ita interpretandi voluntatem alterius, quod scilicet, si aliquid sciret de objecto, habiturus esset volitionem circa ipsum. Hinc ad actiones, quæ prærequirunt positivum actum superioris, non sufficit voluntarium interpretativum, e. g. non sufficit ad audiendas confessiones interpretativa tantum approbatio Episcopi, sed debet præcessisse actualis: at quando actio tantum exigit, superiorem non esse invitum, sufficit voluntarium interpretativum, e. g. ut sacerdos licitè sacrum dicat, sufficit, cum posse moraliter judicare, Episcopum, vel alium superiorem id voliturum, si sciret circumstantias, quæ sacrum exigunt. vide Suarez 1. 2. tract. 2. de voluntario disput. 1. sect. 4. num. 4.

Octavum præsumptum, quod non est idem cum interpretativo, sed tunc datur, quando non tantum præsumitur alter habiturus volitionem, ut fit in interpretativo; sed præsumitur, actu habere volitionem circa objectum, saltem universalem, & implicitam, quæ etiam hoc objectum complectatur. In hoc tamen conveniunt ista duo, quod tam interpretatio, quam præsumptio, non fit in volente, sed in alio interpretante, vel præsumente de alterius voluntate.

9. Nonum explicitum, quando quis aliquid explicite, & clarè, in se vult. Decimum implicitum, quando quis habet voluntatem universalem, quæ se etiam ad hoc objectum, his vel illis circumstantiis vestitum, extendit. Undecimum expressum. Hoc, si non sumatur pro eodem cum directo, datur tunc, quando externo signo manifestatur. Duodecimum tacitum, quando non ita manifestatur: quamvis aliquando tacitum confundatur cum præsumptio, de quo paulò antè. Decimumtertium voluntarium directum, seu voluntarium in se, quando quis ipsam rem immediate in se vult. Decimumquartum indirectum, quando quis vult causam, ex qua videt secuturum effectum; tunc enim effectus est indirectè voluntarius; si quis autem nullo modo præcognovit effectum secuturum, tunc hic est casualis. Hoc voluntarium directum, & indirectum, alii appellant voluntarium in se, & voluntarium in causa. Decimumquintum voluntarium positivè tale, quod causatur à volitione positivè. Decimumsextum voluntarium negativè, quod oritur ex omissione actionis, vel alterius rei, quam debuisset is ponere, cui effectus secutus imputatur. S. Thomas 1. 2. q. 6. a. 3. in corp. & Thomista, hoc vocant indirectum, sicut voluntarium positivè vocant voluntarium directum: alii explicant, ut nos superius: sed de his iterum n. 21.

10. Decimumseptimum voluntarium spontaneum, seu purum, quod non habet admixtam nolitionem inefficacem. Decimumoctavum voluntarium mixtum, quod adjunctam habet nolitionem inefficacem, adeoque secundum quid est involuntarium. Decimumnonum voluntarium simpliciter tale, quod, vel est purum, vel habet adjunctam tantum nolitionem inefficacem. Vigessimum voluntarium secundum quid, quod

habet adjunctam nolitionem efficacem, adeoque est simpliciter involuntarium. Vigessimum primum *voluntarium in se ipso*, hoc est, in volente (nam si tantum esset voluntarium in objecto, non differret à directo) quando scilicet is, cui voluntarium objectum dicitur, habuit actum voluntatis. Vigessimum secundum *voluntarium in alio volente*, quando scilicet alius voluit, cuius volitio mihi imputatur: & sic Vasquez, Torres, Salazar, & alii, volunt, nobis voluntarium fuisse peccatum originale: attamen Bellarminus, Tollerus, Cornelius, Salmeron, alique apud Oviedo, volunt, peccatum originale nobis fuisse voluntarium in nobis ipsis; quia volitio, quæ fuit physice Adami, fuit moraliter nostra. Vigessimum tertium *voluntarium necessarium*, quando scilicet voluntas necessario in objectum fertur: sic Beati necessario amant DEUM. Vigessimum quartum *voluntarium liberum*, quando voluntas liberè objectum amplectitur, sicut amplectitur peccata, & opera meritoria.

11. Sicut autem hucusque locuti sumus de voluntario, ita proportionaliter discurrendum est de involuntario: circa quod tamen observandum, aliud dici *involuntarium negativè*, aliud *privativè*, aliud *positivè*: sed priores duo modi loquendi sunt improprii; nam in primis pura negatio volitionis non facit propriè involuntarium; datur enim etiam in lapide, cui nihil est involuntarium: sed nec sola privatio, seu negatio volitionis in subiecto capaci, facit strictè involuntarium; quamvis enim homo (qui est subiectum capax nolitionis) dormiens, aut non cogitans, vel etiam sponte non eliciens volitionem, quando eam elicere posset, seu quando illa pro libitu ipsius esset ipsi debita, quamvis, inquam, talis homo non habeat volitionem circa plurima, non tamen dicuntur illa ipsi involuntaria: quare propriè involuntarium est, quod est positivè tale, quando scilicet habetur positiva nolitio objecti.

12. Hæc autem nolitio potest esse efficax, vel inefficax. Si est inefficax, adeoque impossibilis cum volitione efficaci, facit tantum *involuntarium secundum quid*. Si est efficax, tunc vel est *efficax effectivè*, hoc est, ut objectum re ipsa excludat, aut impediatur: vel tantum est *efficax affectivè*, hoc est, ut objectum quidem non excludat, sed tantum omnem affectum, & inclinationem efficacem ad objectum. Si primum, non facit involuntarium, propriè dictum; quia non dicitur involuntarium, nisi objectum existens, & contrarium voluntati; atqui in hoc casu objectum non existit: si secundum, facit involuntarium simpliciter, ut patet consideranti.

Unde, licet volitio, & nolitio, se eodem modo habeant ad denominandum volitum, aut nolitum, non tamen eodem etiam modo se habent ad denominandum voluntarium, & involuntarium; quia volitio efficax effectivè, utpote inferens existentiam objecti, denominat id voluntarium: non autem nolitio efficax effectivè denominat id involuntarium, sed tantum nolitum; quia existentiam ejus excludit. Contra volitio tantum affectivè efficax non denominat objectum voluntarium, sed tantum volitum; quia, vel non datur tunc objectum, vel non influit volitio; alias esset efficax effectivè: unde in hoc casu tantum volitio est voluntaria, sicut in

priori nolitio. Nolitio autem affectivè efficax denominat objectum involuntarium; nam hæc non excludit existentiam objecti: neque debet esse impossibilis cum absoluta permissione objecti; nam e. g. DEO sunt simpliciter involuntaria nostra peccata, quamvis ea permittat: neque etiam debet esse impossibilis cum omni affectu conditionato ad rem, si aliæ essent circumstantiæ; nam mercatori simpliciter est involuntaria retentio mercium, quas in periculo naufragii alius, ipso invito, retinet, quamvis eam retentionem velit conditionatè, si scilicet periculum abesset. Notandum etiam discrimen aliud quod inter voluntarium, & involuntarium in causa: nam *voluntarium in causa* est, cuius unica tantum causa voluntaria est, etsi reliquæ sint nolitæ; quia à qualibet potest effectus poni: at *involuntarium in causa* est, cuius omnes causæ sunt involuntariæ, vel nolitæ; si enim vel una est volita, jam hæc effectum potest producere, consequenter hic jam est in ista causa voluntarius.

13. Quæri hic solet, quodnam voluntarium sit perfectius, liberum, an necessarium. Resp. quæstionem intelligendam esse de inclinatione, seu adhesionem ad objectum, simulque distinguendum esse, inter necessarium ex perfectione cognitionis, & necessarium ex imperfectione cognitionis; potest enim voluntas necessario rapi ad objectum; quia perfectius illud cognoscit: & sic rapitur à visione beatifica ad amorem DEI: potest etiam voluntas rapi ex imperfectione cognitionis, quatenus fertur necessario in objectum, non ita perfectè cognitum, ut etiam agnoscantur ejus imperfectiones, sed appareat objectum sub ratione puri boni: & sic rapitur voluntas ad actus, qui vocantur motus primò primi.

Jam dici solet, voluntarium, necessarium ex imperfectione cognitionis, esse minus voluntarium, quam liberum: at verò voluntarium, necessarium ex perfectione cognitionis, esse magis voluntarium, quam liberum. Ratio desumitur, tum ex amore beatifico, qui longè ardentius, & cum majori inclinatione adhæret DEO, quam quilibet alius amor alteri rei liberè amatur: tum ex motibus primò primis, à quibus longè facilis cessamus, quam ab ullo amore, quem deliberatè, & liberè, eliciamus; quippe statim, apparente alio novo motivo, desistimus: cum tamen, quando deliberatè egimus, plura jam absterrentia vicerimus: scilicet firmior est adhesio voluntatis, quæ sequitur majorem illustrationem, & cognitionem intellectus.

ARTICULUS II.

Solvuntur Objectiones.

14. **O**B. 1. Nolitiones non sunt voluntariæ, & tamen conveniunt ipsis definitio: ergo non est bona. Confirm. Actio, facta cum ignorantia aliqujus circumstantiæ, est voluntaria, licet non sit ex præcognitione: ergo, Resp. neg. antec. Nolitiones enim sunt voluntariæ formaliter, & possunt etiam esse voluntariæ objective, si reflexè imperentur. Quod autem non denominant objecta voluntaria, non refert; nam non denominant per convenientiam, sed per inconvenientiam. Sic etiam præceptum bonum denomi-